

Mathistoria

SO | åk 1–3

Eleverna får reflektera och diskutera kring olika förändringar och framsteg inom matproduktion och matvanor genom människans historia, och placera ut händelser på en tidslinje.

Syfte och mål

Eleverna får förståelse för att mathållning ändrats över tid och vilka möjligheter vi har idag till förvaring och tillagning av mat jämfört med tidigare. Genom detta får de också möjlighet att reflektera över matsvinn i ett historiskt perspektiv.

Koppling till läroplanen

SO

- Miljöfrågor utifrån elevens vardag, till exempel frågor om trafik, energi och livsmedel.
- Tidslinjer och tidsbegreppen dåtid, nutid och framtid.

Förkunskaper

Eleverna bör kunna förstå tidslinjen och ha en viss tidsuppfattning om årtionden och århundraden.

Tidsåtgång

1–2 lektioner.

Arbetsätt

Diskussion i helklass, gemensamt arbete kring tidslinjen samt arbete med bildkort i smågrupper.

Material

- "Spelkort", en uppsättning per grupp, kan skrivas ut med eller utan svar på baksidan
- Ev "facitkort" om ni väljer att spela memory
- Tidslinje, kan skrivas ut i A3-format och sättas ihop
- Faktatext till läraren
- Ev filmklipp från Youtube

Genomförande

Diskussion

Inled med att fråga eleverna hur de tror att maten har ändrats sedan deras mor- och farföräldrar var små, eller ännu längre tillbaka.

- Vilka maträtter finns idag som inte fanns förr?
- Vad tror du man åt då som vi inte äter idag?
- Hade man mer mat eller ont om mat?
- Fick man mat i skolan?
- Känner du någon äldre person som du kan fråga om hur maten var förr?

Om ni inte pratat om matsvinn tidigare, förklara för eleverna vad det är, och att matsvinn uppstår i t.ex. mataffärer, hushåll, skolor och restauranger.

Ord och begrepp

Matsvinn - mat som hade kunnat ätas men som slängs.

Matavfall - mat som slängs, inklusive matsvinn men även sånt som ska sorteras som matavfall men inte hade kunnat ätas, t.ex. ben, kaffefilter, äggskal, bananskal.

- Tror ni att matsvinnet har ökat eller minskat?

(Svar: Det är svårt att veta eftersom det inte finns någon statistik från längre tillbaka. Men vi kan gissa att man var mer noggrann förr med att ta vara på maten, eftersom man inte hade lika stor tillgång. Samtidigt hade man inte lika bra möjligheter att förvara mat.)

- Hur förvarade man mat innan det fanns kyl och fryr?

Bildkort och tidslinje

Variant 1

Dela in eleverna i grupper med 3–4 i varje. Kopiera en uppsättning bildkort till varje grupp. Använd korten utan svar. Ni kan använda alla kort, eller färre för att göra det lättare.

Eleverna ska gemensamt i gruppen lägga korten i tidsordning. Gruppens kort ligger i en hög, en elev tar ett kort och gissar när det hände, och lägger kortet på bordet. Nästa elev tar ett kort, gissar och sedan enas gruppen om var kortet ska ligga i förhållande till utlagda kort. Gruppen fortsätter tills alla kort ligger i en rad.

Genomgång: Ha en uppsättning kort framme vid tavlan, låt en grupp i taget komma fram och sätta upp några kort. Fördela antal kort efter hur många grupper det är. Fortsätt så tills alla kort sitter på tavlan. Gå igenom rätt svar. Grupperna har under tiden kvar sina kort på bordet, och jämför sin ordning med "facit" på tavlan.

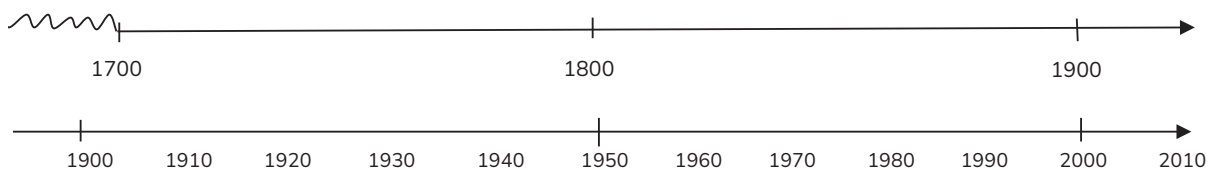
Diskutera vad som var svårt att placera rätt. För facit, se *Faktatext*.

Variant 2

Gör på samma sätt som i *Variant 1*, men använd en tidslinje och låt eleverna försöka placera in korten på rätt ställe. Några kort ska placeras på samma årtionde och kan då sättas över varandra. Tidslinjen kan skrivas ut i A3-format, klippas i sär och sättas ihop till en längre linje.

 Människor började odla i Sverige	 Maskiner började användas i jordbruket
 Potatisen blev populär som mat i Sverige	 Sverige drabbades av hungersnöd
 Elektriska spisar började bli vanliga	 Microvågsugnen blev vanlig

Genomgång: Sätt upp en tidslinje på tavlan, eller rita upp en linje. Gör den isåfall så lång som möjligt eller dela upp i två delar så att 1900-talet får mest plats. Låt eleverna komma fram och sätta upp bildkort längs tidslinjen.

Variant 3

Gör på samma sätt som i *Variant 2*, men utan grupparbete först. Låt några elever komma fram en i taget och placera ett kort på tidslinjen. Rätta när alla kort är utplacerade. Gör gärna uppgiften två gånger så att alla elever som vill får komma fram.

Variant 4

Kopiera upp korten med facit på baksidan. Ställ in skrivaren på "dubbelsidig utskrift, vänd efter långsidan, verklig storlek". Kopiera eventuellt på lite tjockare papper och laminera, men det går också bra med vanligt papper.

Spela som i spelet "När då då?". Det behövs ingen tidslinje med årtal. Kortet ligger med facit ner, en elev i taget tar ett kort och gissar när det som kortet visar hände. Om det är rätt läggs kortet ut på rätt plats bordet, annars stoppas det underst i högen. Nästa elev ska gissa om det som nästa kort visar hände *före eller efter* det som ligger på bordet, och placera det till vänster eller höger. Eleverna kan spela i par. Det lag som har flest kort när korten är slut vinner.

Variant 5

Kopiera upp bildkorten och facitkorten separat. Klipp ut och blanda korten och låt grupperna spela Memory. En stor fördel är att skriva ut på något tjockare papper så att inte text och bilder lyser igenom, och laminera.

Extra fakta

I faktatexten till lektionen finns extra fakta till varje bildkort. Använd texten för att berätta mer i samband med tidslinjen.

Eller, om eleverna kan läsa och söka på internet, låt eleverna göra grupparbeten kring bildkorten och söka fakta, hitta fler bilder och själva berätta om t.ex. kylskåpets, spisens eller någon maträtts historia. Sätt upp bilder, rubriker och kort fakta på väggen.

Tips: Om ni vill göra fler spelkort om maträtter finns lite historia om falukorv, hamburgare, bananer, falafel och glass i den här artikeln:

<https://www.land.se/mat-dryck/da-kom-pizzan-till-sverige>

Filmklipp

Om du vill visa ett filmklipp i början eller slutet av lektionen finns det ett på Youtube där två barn testar maträtter, en från 1950-talet, en från 1970-talet och en från 1990-talet. Klippet kan uppmuntra till diskussion om mathistoria, om vilka rätter barnen gillar och i förlängningen vad de tycker att man kan göra om man inte gillar maten.

Länk till klippet "Barn testar svensk skolmat":

<https://www.youtube.com/watch?v=eUHOcLYKboc&t=262s>

Bildkällor

Kylskåp: <http://digitaltmuseum.se/021028545272/kylskap>

Frys: <https://digitaltmuseum.se/021028545269/frysskap>

Elspis: <https://digitaltmuseum.se/021028545315/elspis>

Konservburk: <https://digitaltmuseum.se/011024282330/konservburk>

Konservburk: https://www.europeana.eu/sv/item/91658/MM_objekt_12780

Matbord: [Sjöberg bild via https://slakthistoria.se/livet-forr/livet-for-de-fattigaste](https://slakthistoria.se/livet-forr/livet-for-de-fattigaste)

Ångtraktor: <https://www.landlantbruk.se/sa-blev-traktorn-en-del-av-lantbruket>

Skolbespisning Blackebergs samrealskola: Göran Jarborg, 1956